

KOULUVALMENTAJATYÖN **KÄSIKIRJA**

OPAS OPETUKSEEN SITOMATTOMAN TOIMIJAN
TYÖSKENTELYYN KOULUSSA

Lukijalle

Tämä käsikirja on tarkoitettu kouluvalmentajatyön tueksi. Se on tuotettu osana valtakunnallista Sitouttavan kouluyhteisötyön (SKY) kehittämishanketta. Käsikirjaa on työstetty kahdessa vaiheessa Kuuma-kuntien SKY-alueen projektikoordinaattorin koordinoimana.

Ensimmäisen vaiheen käsikirja tuotettiin Kuuma-kuntien SKY-alueen toimijoiden yhteistyössä. 18 kouluvalmentajan lukuvuoden 2021-2022 työn sisällön kartoitukset olivat pohja, jota alueen opetuksen ja opiskeluhuollon erityisasiantuntijoista koostuva koordinoitiryhmä ja kouluvalmentajat työstivät edelleen. Käsikirja julkaistiin 12.5.2022. Käsikirjaa on pilotoitu syksystä 2022 alkaen usealla SKY-alueella. Pilotoinnin palautekyselyllä kerättiin noin 150 kommenttia. Erityiskiitokset Opetushallitukselle palautteesta ja myös jokaiselle kouluvalmentajalle, joka kuukausittain raportoi omasta työstään!

Työskentelyn toinen vaihe toteutettiin valtakunnallisessa SKY-koordinaattoriverkostossa. Kouluvalmentajatoimintaa pilotoivien SKY-alueiden koordinaattoreiden teemaryhmä käsitteli ensimmäisessä vaiheessa saadut palautteet. Teemaryhmä on tuottanut tämän käsikirjan kevään 2023 aikana. Lisäksi SKY-kouluvalmentajista koostuva valtakunnallinen SKY-verkosto on osaltaan kommentoinut käsikirjaa. Tämä Kouluvalmentajatyön käsikirja julkaistaan Sitouttavan kouluyhteisötyön päätösseminaarissa 4.5.2023.

Kiitos upeasta yhteistyöstä jokaiselle käsikirjan eri vaiheissa työstämisessä mukana olleelle!

Työryhmien puolesta,

Terhi Vilén

Vaihe 1

Työryhmä Kuuma-kunnat:
Taru Kuparinen, Mäntsälä
Miira Arminen, Riina Kontro, Nurmijärvi
Jenna Pekola, Järvenpää
Lea Backman, Pornainen
Helena Palola, Tuusula
Eeva Rantatorikka, Hyvinkää
Minna Kallio, Kerava
Anne Salmela, Sipoo
Johanna Lindeman, Kirkkonummi
Terhi Vilén, SKY-projektikoordinaattori,
Kuuma-kunnat
Kuuma-kuntien kouluvalmentajat
Mari Silvennoinen, SKY-
projektikoordinaattori Espoo

Vaihe 2

Työryhmä SKY-koordinaattorit:
Sirpa Poussu, Oulu
Maija Salaspuro, Espoo
Leni Pennanen, Santeri Kanula, Helsinki
Assi Piilikangas, Satakunnan alue
Liisa Hietamaa, Tampereen
kaupunkiseutu
Tarumaija Aalto, Turun alueen seutu
Mira Ojalehto, Äänekosken alue
Nea Huttunen, Siilijärven alue
Susan Virkkula, Kuusamon alue
Eveliina Jäntti, Raahan alue
Terhi Vilén, Kuuma-kunnat

Oikoluku: Leena Lemiläinen-Honkanen
Kuvitus: Kirsi Tapani

Johdanto

Opetus- ja kulttuuriministeriön koordinoiman ja rahoittaman valtakunnallisen Sitouttavan kouluyhteistyön kehittämishankkeessa on mukana noin puolet Suomen kunnista. Sen tavoitteena on luoda kansallinen malli, jolla ennaltaehkäistään ja vähennetään poissaoloja sekä vahvistetaan koulujen myönteistä toimintakulttuuria.

SKY-toiminnassa nimitystä kouluvalmentaja käytetään yläkäsitteenä kuvaamaan kaikkia samankaltaista tehtävää toteuttavia työntekijöitä. Kouluvalmentajien tehtävänä on tukea kouluun kiinnittymistä ja vahvistaa myönteistä toimintakulttuuria yhdessä muun kouluhenkilöstön kanssa. Suuri osa SKY-hankealueiden saamasta erityisavustuksesta on käytetty kouluvalmentajatoimintaan. SKY-rahoituksella on palkattu yli sata kouluvalmentajaa. Kouluissa työskentelee myös muita opetukseen sitomattomia työntekijöitä muilla hankerahoituksilla sekä vakinaisena henkilöstönä (SKY-väliraportti, 2022, Karvi).

Kouluvalmentajatyöhön ollaan tyytyväisiä. SKY-kehittämistyöhön on liittynyt Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen toteuttama arviointi, jossa kehittämistyötä on seurattu koko prosessin ajan. Arviointiaineistoa on kerätty niin opetuksen järjestäjiltä, koulujen henkilöstöltä ja oppilailta. Arvioinnin väliraportin mukaan yli 70 % arvioinnin tiedonkeruuseen osallistuneiden koulujen henkilöstöstä koki pilotoinnin ensimmäisen vuoden jälkeen kouluvalmentajatyön vahvistaneen yhteisöllisyyttä omassa koulussa. Vastajat korostivat myös kouluvalmentajien roolia oppilaiden kohtaamisessa ja heidän näkökulmansa huomioimisesta kouluyhteisössä. Kolme neljästä vastaajasta koki, että kouluvalmentajille on koulussa tarvetta. 83 % koulujen henkilöstöstä arvioi, että yhteistyö kouluvalmentajan ja opetushenkilöstön välillä toimii hyvin. Kehittämistyön edetessä kouluvalmentajatoimintaa on tietoisesti kytketty tiiviimmin osaksi koulun rakenteita. Kouluvalmentajille toteutetun loppukartoituksen mukaan he osallistuivat laajasti esimerkiksi koulukohtaisen oppilashuoltoryhmän työskentelyyn. Koulun henkilöstön näkemysten mukaan kouluvalmentajia kuvattiin tarvittavan etenkin tukemaan oppilaiden ryhmäytymistä sekä edistämään eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Tarvetta nähtiin myös kouluun kiinnittymisen tukemiseen sekä erityisesti sellaisten oppilaiden tukemiseen, joiden koulunkäynti on epäsäännöllistä. Saatavilla olo, välituntitoiminta, verkostotyö, kohdennettu työ sekä viestittely oppilaiden kanssa ovat monen kouluvalmentajan työn yhteisiä sisällön piirteitä.

Myös oppilaille tehdyn kartoituksen tulokset osoittavat, että kouluvalmentajatyölle on tarvetta ja se on näkyvää kouluissa myös oppilaiden näkökulmasta. Arvioinnin tulosten mukaan neljä viidestä oppilaasta oli tietoinen siitä, että omassa koulussa työskentelee kouluvalmentaja. Oppilaat myös tunnistivat kouluvalmentajien tuoneen paljon myönteisiä vaikutuksia kouluyhteisöön; lähes kolmannes oppilaista kokee, että koulussa kuunnellaan enemmän oppilaiden mielipiteitä ja ollaan kiinnostuneita oppilaiden kuulumisista, 28 % koki toiminnan parantaneen ilmapiiriä koulussa.

SISÄLTÖ

01

Kouluvalmentajatyö lyhyesti

02

Työtä raamittavat tekijät

- Lainsäädäntö
- Koulutyötä ohjaavat suunnitelmat

03

Yhteistyö

04

Työskentelyn aloittaminen

- Ennen työmuodon aloittamista
- Hyvä huomioida, koulu
- Hyvä huomioida, kouluvalmentaja

05

Työskentelyn sisältöä

- Lukuvuoden aikana
- Loma-aikoina

Liitteet:

Liite 1 Työskentelymenetelmiä yhteisölliseen työhön

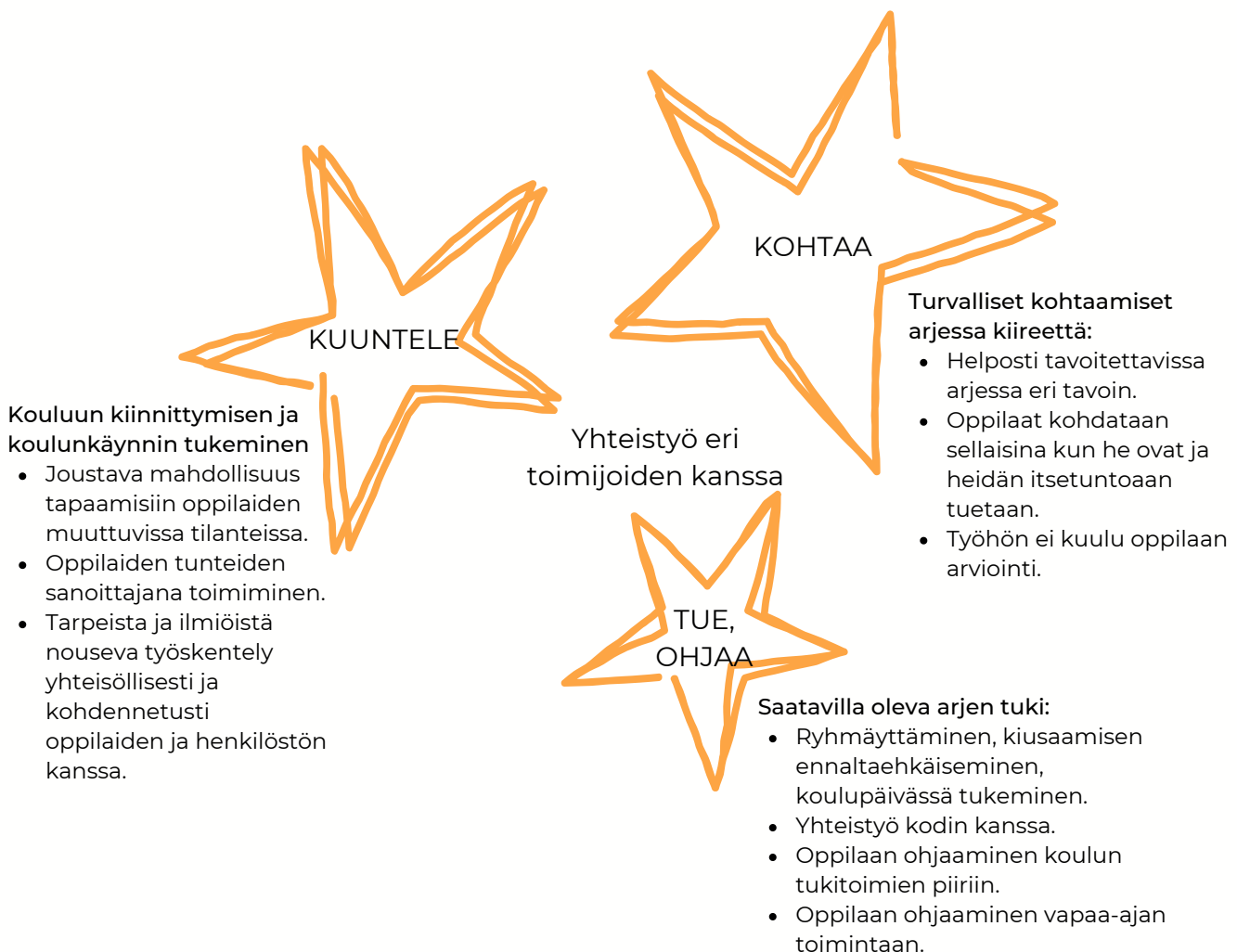
Liite 2 Työskentelymenetelmiä kohdennettuun työhön

Liite 3 Huomioitavia asioita, vuosikello

Liite 4 Koulun oma pohja

O1 Kouluvalmentajatyö lyhyesti

- Kouluvalmentaja kohtaa ja tukee oppilaita koulun arjessa. Hän on opetusvelvollisuuteen sitomaton helposti lähestyttävä aikuinen, joka toimii koulun toimintaympäristössä. Kouluvalmentaja työskentelee pääsääntöisesti koulupäivän yhteydessä ja on saatavilla kaikille oppilaille. Hän tuo ammattitaitoaan henkilöstön tueksi muun muassa tuomalla esille havaitsemiaan ilmiöitä kouluyhteisöstä foorumeihin kuten yhteisölliseen opiskeluhuollon ryhmään.
- Työskentelyn tavoitteena on tukea myönteistä kouluilmapiiriä ja kouluun kiinnittymistä, ennaltaehkäistä poissaoloja sekä vähentää koulussa olemisen esteitä oppilaslähtöisesti. Työtä toteutetaan yhteistyössä koulun henkilöstön, huoltajien sekä verkostojen kanssa. Opetuksen järjestäjä päättää kouluvalmentajatyöskentelyn sisällöistä ja toimintakentästä. Sen päätöksiin vaikuttavat esimerkiksi koulun henkilöstön ja muiden kouluympäristössä toimivien henkilöiden työtehtävät sekä olemassa olevat rakenteet. Kouluvalmentajan toimintaa ohjaavat hyvinvointia edistävät suunnitelmat, työlle asetetut tavoitteet sekä koulun tarpeet hänen koulutustaustastaan riippumatta.
- Yhteisöllisen opiskeluhuollon toimijana kouluvalmentaja osallistuu koko oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin, turvallisuuden ja viihtyvyyden edistämiseen ja ylläpitämiseen. Yhteisöllisyyden vahvistamisen kautta tuetaan yksilöiden ja ryhmien osallisuutta, kouluun kiinnittymistä ja koululäsnäoloa. Kouluvalmentaja tukee osaltaan opetussuunnitelman toteuttamista, oppilaiden ihmisenä ja kansalaisena kasvamista täysipainoiseksi yhteiskunnan jäseneksi.

Kuva 1. Kouluvalmentajatyö pähkinänkuoressa

O2 Työtä raamittavat tekijät

Lainsäädäntö

Kouluvalmentajat ovat opetuksen järjestäjän palkkaamaa muuta henkilöstöä (POL 37§). Kouluvalmentajien työtä raamittavat monet lait. On tärkeää, että kouluvalmentaja tuntee etenkin perusopetuslain sekä oppilas- ja opiskeluhoitolain. Näihin lakeihin tutustuminen on tärkeää esimerkiksi työn rajaamisen sekä kirjaamisen ja salassapidon näkökulmista. Kouluvalmentajalle ei voi osoittaa sellaisia tehtäviä, jotka ovat laissa säädetty jonkun muun toimijan vastuulle. Rehtori ja opettajat ovat vastuussa koulun oppilaista koulupäivän aikana, myös välitunneilla.

Esimerkkejä kouluvalmentajatyötä raamittavasta lainsäädännöstä:

Yhteisöllinen opiskeluhoito: Kouluvalmentajan on edistettävä oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä kotien ja oppilaitoksen yhteistyötä. Tämä tapahtuu yhteistyössä muiden koulun toimijoiden kanssa. Oppilaitoksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista (OHL 4§).

Yksilökohtainen opiskeluhoito: sivistystoimen työntekijänä kouluvalmentaja ei ole osa opiskeluhoitolaissa määriteltyä opiskeluhoitopalveluiden henkilöstöä. Hän voi kuitenkin osallistua tarvittaessa yksilökohtaiseen monialaiseen asiantuntijaryhmään kutsuttuna. (OHL 5§)*

Koulun henkilökunnalla, myös kouluvalmentajalla, on velvollisuus ohjata oppilas hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhoillon etuuksia ja palveluja (OHL 11§ ja 16§).

Kouluvalmentajilla on vaitiolovelvollisuus. (POL 40§).

Kouluvalmentajalla on yhtäläinen ilmoitusvelvollisuus esimerkiksi ilmoitusvelvollisuus lastensuojeluun ja poliisille kun muillakin koulun aikuisilla. (LS 25§)

Vain rehtorilla tai opettajalla on oikeus häiritsevän tai turvallisuutta vaarantavan oppilaan poistamiseen sekä oikeus ottaa esineitä tai aineita haltuun. (Pol 36b§)

*Monialaista yksilökohtaista opiskeluhoitoa toteutetaan 14 §:n 4 momentissa tarkoitetussa monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Kokouksesta laaditaan opiskeluhoitokertomus siten kuin 20 §:ssä säädetään.

Kouluvalmentaja tukee osaltaan opetuksen järjestäjän ja koulun velvollisuuksia mm.:

- edistää kaikkien oppilaiden osallisuutta ja huolehtia siitä, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja sen kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä oppilaiden asemaan liittyvistä asioista. (POL 47 a§)
- ennaltaehkäistä perusopetukseen osallistuvan oppilaan poissaoloja sekä seurata ja puuttua niihin suunnitelmallisesti. (POL 26§)
- olla yhteistyössä kotien kanssa. (POL 3§)
- suunnitella ja toteuttaa toimintaa, jonka avulla tuetaan yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia, terveellisen ja turvallisen oppimisympäristön syntymistä sekä edistetään mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistetään oppilaitosyhteisön hyvinvointia. (OHL 6§, POL 29§)
- lisäksi kouluvalmentaja voi tuoda esille oppilaiden ajatuksia ja näkemyksiä sekä heidän arkeaan koulukohtaiseen opiskeluhoitoryhmään. (OHL 14§)

Koulutyötä ohjaavat suunnitelmat

Koulu yhteisön työtä ohjaavat opetussuunnitelma sekä opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman tavoitteet. Kouluvalmentaja tukee ja vahvistaa suunnitelmiin kirjattujen toimintakulttuuria ja hyvinvoinnin tukemista ohjaavien periaatteiden toteutumisesta. Koulu yhteisön ja oppilaiden yksilöllisen hyvinvoinnin tukeminen ja edistäminen, terveellisen ja turvallisen oppimisympäristön vahvistaminen sekä mielenterveyden edistäminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen ovat opetussuunnitelman mukaista opiskeluhoitoa.

Kouluvalmentajatyön painotuksia ja toimenpiteitä ohjaavat koulun lukuvuosisuunnitelman sekä opetuksen järjestäjän muiden hyvinvointia edistävien suunnitelmien tavoitteet. Kouluvalmentajan tehtäviä on tärkeää kirjata ohjaaviin suunnitelmiin kouluvalmentajatyön tavoitteellisuuden ja suunnitelmallisuuden tukemiseksi.

Kouluvalmentajatyö tukee ja edistää osaltaan opetussuunnitelman tavoitteiden toteutumisesta muun muassa seuraavasti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

- oppilaan myönteisen minäkuvan ja vahvuuksien kehittymistä ja koulumotivaation ylläpitämistä
- oppilaita tunne- ja vuorovaikutustaitojen oppimisessa arjen kohtaamisissa ja tilanteissa
- oppilaiden yhteisöön ja ryhmään kuuluvuuden tunnetta

Osallisuus ja demokraattinen toiminta

- jokaisen yhteisön jäsenen kuulluksi ja arvostetuksi tulemisen kokemusta
- oppilaan aitoa arjen osallisuuden kokemusta
- mukana oloa yhteisön kehittämisessä
- oppilaiden mahdollisuuksia osallistua oman kehitysvaiheen mukaisesti toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin

Kouluun kiinnittyminen ja poissaolojen ehkäiseminen

- tunne- ja vuorovaikutustaitojen sekä ryhmässä toimimisen taitojen vahvistamista
- hyvinvoinnin ja koulutyöhön kiinnittymisen tukemista
- koulu yhteisöön liittyvien tekijöiden tunnistamisen tukemista poissaolotilanteissa

Hyvinvointi ja turvallinen arki

- oppilaan mahdollisuuksia tulla nähdyksi ja kohdatuksi koulupäivän aikana
- oppilaan vertaissuhteiden muodostumista ja ylläpitoa koulu yhteisössä
- oppilaan kouluun kiinnittymistä
- kiusaamisen ja syrjinnän ennaltaehkäisyä

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

- yhteisön jäsenten samanarvoista kohtelua
- oppilaiden oman identiteetin rakentumisesta sekä sukupuolten tasa-arvoa

Kodin ja koulun yhteistyö

- kodin ja koulun yhteistyön ja luottamuksen rakentamista, tasavertaisuutta ja keskinäistä kunnioitusta. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus sekä tiedon sekä tuen tarpeet.
- yhteistyön toteutumisesta sekä yhteisö- että yksilötasolla.
- yhteistyötä erityisesti oppilaan koulupolun nivelvaiheissa sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukemisessa.

03 Yhteistyö

Kouluvalmentaja tekee yhteistyötä kaikkien kouluympäristössä työskentelevien toimijoiden kanssa. Yhteistyökäytännöt sekä -rooli rakentuvat koulun henkilöstön yhteisen dialogin kautta. Työtä tehdään rinnakkain, hyvässä yhteistyössä esimerkiksi koulunuorisotyön kanssa oppilaiden polkua tukien.

Kouluvalmentaja tuo omaa osaamistaan koulu yhteisön käyttöön monialaisessa yhteistyössä opettajan ja opiskeluhoitopalveluiden henkilöstön kanssa. Työparius voidaan muodostaa tarve- ja ilmiölähtöisesti. Tavoitteena on tukea yhteisöä, luokkia ja ryhmiä. Kouluvalmentaja vahvistaa osaltaan yhteisöllisyyttä ja yhteistyötä kouluhenkilöstön, oppilaiden ja kotien välillä.

Kouluvalmentaja verkostoituu ja tukee oppilaiden hyvinvointia roolistaan käsin ohjaamalla ja tarvittaessa saattamalla oppilaan kouluajan ulkopuolella tapahtuvaan, esimerkiksi nuorisotyön tai yhdistyksen toimintaan. Kouluvalmentaja tukee omalla toiminnallaan vertaisuuhteiden vahvistumista sekä niiden ylläpitoa kouluympäristössä. Yksikin kaveri tai turvallinen aikuinen on merkittävä tekijä kouluun kiinnittymisessä ja kouluhyvinvoinnissa. Kouluvalmentajan työn suunnittelua on tärkeää tehdä yhdessä koulun pedagogisen ja opiskeluhoitopalveluiden henkilöstön kanssa. Suunnittelussa korostuvat oppilaiden esille nostamat tarpeet, koulun ja luokkien tarpeet sekä kouluun kiinnittävän ja ennaltaehkäisevän työn pitkäjänteisyys verkostoyhteistyössä.

Yhteistyö kohdennetun työn näkökulmasta: kouluvalmentajan yhteistyötoimija määräytyy oppilaan tai ryhmän tarpeiden mukaisesti. Kaikkien koulun toimijoiden, myös kouluvalmentajan, tehtävänä on tunnistaa ja tarttua oppilaiden arjen haastaviin tilanteisiin. Kouluvalmentaja voi antaa kouluarjessa tilapäistä tukea: kaikilla koulun henkilöstön jäsenillä on velvollisuus ohjata opiskeluhoitopalveluihin tarvittaessa. Yksilöitä tuetaan kouluvalmentajan toimesta etenkin yhteisö- ja ryhmämuotoisesti. Kouluvalmentajalla ei ole kirjaamisvelvoitetta. Yksilöllisen työn suunnitelma, joissa kouluvalmentaja voi tarpeen mukaan toimia jonkin tukimuodon osatoteuttajana, kirjataan vastuutoimijan toimesta oppilashuoltokertomukseen, pedagogiseen asiakirjaan tai opiskeluhoitopalveluiden henkilöstön asiakastietojärjestelmään.

04 Työskentelyn aloittaminen

Tämä luku on tarkoitettu avuksi kouluvalmentajatoiminnan aloittamiseen, suunnitteluun ja kehittämiseen lukuvuosittain. Kouluvalmentajatyön edistäminen edellyttää toimivaa yhteistyötä ja sitoutumista.

Opetuksen järjestäjän tasolla (esimerkiksi kunta) on hyvä käydä keskustelua kouluvalmentajatyön linjaamisesta. Tärkeää on keskustella kouluvalmentajatyön sisällöistä ja painotuksista myös yhteisesti koko koulun henkilöstön kanssa. Tässä hyödynnetään olemassa olevia kokousrakenteita kuten yhteisöllistä opiskeluhoitoryhmää.

Ennen työmuodon aloittamista

Opetuksen järjestäjä päättää, kuinka kouluvalmentajatoiminta organisoidaan ja mitä ammattinimikettä työntekijästä käytetään.

Sovittavia asioita:

- Yhteinen keskustelu ja tarpeiden kartoitus: mitkä ovat kouluvalmentajatyön tavoitteet meidän kunnassamme/koulussamme?
- Kouluvalmentajatoiminnan raamit mm.: esihenkilöys, tiimeihin ja työryhmiin kuuluminen, kouluvalmentajan keskeiset yhteistyötoimijat (esim. opiskeluhooltohenkilöstö, koulunuorisotyö, muut koulun toimijat)
- Pehdyttäminen: kuka vastaa miltäkin osin?
- Kouluvalmentajatyön kirjaaminen: esim. koulun lukuvuosisuunnitelmaan, muihin hyvinvointityötä ohjaaviin suunnitelmiin?
- Kouluvalmentajan työstä tiedottaminen: miten viestitään oppilaille, henkilöstölle, huoltajille ja sidosryhmille?

Koulun tuki kouluvalmentajatyöskentelylle

Mahdollista kouluvalmentajan työskentely

- Tutustuta kouluvalmentaja koulun henkilöstöön ja perehdytä hänet työtä ohjaaviin käytänteisiin, strategioihin ja keskeisiin suunnitelmiin.
- Keskustelkaa ilmiöistä ja työn tukemisesta. Kouluvalmentajan kautta kouluyhteisö saa paljon hyödyllistä ja ajantasaista tietoa oppilaiden arjesta.
- Laatikaa työskentelyn raamit yhdessä, mikä edistää toiminnan suunnitelmallisuutta ja kehittämistä.
- Varmista tarvittavat työvälineet ja tunnukset työskentelyä varten.
- Sovi työtilojen käytöstä koulu- ja tilannekohtaisesti.
- Selkeät roolit ja vastuut eri ammattiryhmien välillä tukevat kouluvalmentajan työn onnistumista.

Ota kouluvalmentaja mukaan yhteisöön

- Varmista, että kouluvalmentaja pääsee mukaan koulun tiimeihin ja postituslistoille. Varmista kouluvalmentajan vertais- ja tiimituki koulun ja koko organisaation sisällä, esimerkiksi sopimalla työ- tai vastuuparista.
- Varmista, että kouluvalmentaja pääsee esittäytymään luokkiin ja vanhempainiltoihin.
- Hyödynnä kouluvalmentajan ammatillista näkemystä ja oppilasyhdyspinnasta nousevia havaintoja.

Sinulle, kouluvalmentaja!

Aloittaessasi työskentelyä

- Keskustele esihenkilösi kanssa kouluvalmentajatyön tavoitteista ja sisällöistä esim. mitä sinut on palkattu tekemään?
- Tutustu eri koulusi työntekijöihin ja sovi oma roolisi: esim. Mitä teet ja kenen kanssa? Miten monitoimijainen yhteistyö toimii koulussa?
- Laadi yhteistyössä työskentelyllesi raamit: esim. miten toiminta järjestetään ja miten sitä kehitetään ja arvioidaan suunnitelmallisesti osana koulun muuta toimintaa?
- Huomioi oppilaiden osallisuus: esim. mitkä ovat oppilaiden toiveet ja tarpeet? Miten ne huomioidaan kouluvalmentajan työssä?
- Keskustele kouluhenkilöstön kanssa: esim. mitkä ovat kouluyhteisön ja luokkien tarpeet? Mitä ilmiöitä koulun arjessa näkyy?

Ole aktiivinen ja kehitä rohkeasti

- Esittäydy oppilaille ja henkilöstölle jalkautumalla luokkiin ja välitunneille. Ole siellä, missä oppilaat ovat!
- Esittäydy ja tiedota koteihin työstäsi esimerkiksi Wilman kautta ja vanhempainilloissa.
- Ole aktiivisesti mukana henkilöstön kokouksissa ja tiimeissä.
- Kerro miten, mistä ja milloin sinut koulussa tavoittaa.
- Ole läsnä ja lähellä oppilaita sekä koulun henkilöstöä. Muista käytävällä kohtaamiset!
- Hyödynnä sosiaalisen median mahdollisuuksia tiedottamisessa ja ohjaustyössä.
- Ohjaa koulun palveluihin ja paikallisiin vapaa-ajan toimintoihin sovittujen palveluohjausperiaatteiden mukaisesti.
- Hyödynnä omaa osaamistasi ja vahvuuksiasi. Ideoi ja kokeile rohkeasti!
- Muista tehtävänkuvasi ja esihenkilön kanssa sovitut linjaukset.

05 Työskentelyn sisältöä

Lukuvuoden aikana tapahtuva työ

Yhteisöllinen työ on mm.

- koulun yhteisöllisyyden, viihtyvyyden ja kouluun kiinnittymisen edistämistä.
- jokaisen oppilaan kohtaamisen ja kuulluksi tulemisen edistämistä.
- yhdenvertaisuuden vahvistamista.
- oppilaiden osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien lisäämistä.
- turvallisuuden tunteen edistämistä, kiusaamisen ehkäisemistä ja yksinäisyyden ennaltaehkäisemistä.
- tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamista.
- ohjaamista hyvinvointia tukevien palveluiden ja toimintojen piiriin.
- sosiaalisen median hyödyntämistä kouluhyvinvointitietoisuuden lisäämisessä.
- yhteistyötä koulun toimintaympäristössä.
- siirtymissä ja nivelvaiheissa tukemista.
- tiedon ja tietoisuuden lisäämistä hyvinvointia edistävien päätösten ja valintojen pohjaksi.
- ryhmäyttämistä ja ryhmäytymisen tukemista yhdessä muun kouluhenkilöstön kanssa.
- vertaissuhteiden tukemista

Kohdennettu työ on mm.

- luokkien tai erillisten ryhmien tukemista tarve- ja ilmiölähtöisesti.
- ristiriitojen selvittämistä ja kaveritaitojen vahvistamista.
- itseilmaisun ja arjen taitojen vahvistamista.
- saatavilla oloa ja arjen tilanteissa tukemista tilapäisesti.
- oppilaan omasta aloitteesta lähtevää koulunkäyntiin kannustavaa arjen tukemista.
- kouluun kiinnittymisen esteiden madaltamista ja koulupäivässä pärjäämisen tukemista.
- poissaolojen ehkäisemistä ja vähentämistä sovitulla tavalla.
- palveluiden piiriin saattamista (esim. pedagoginen tuki, opiskeluhuoltopalveluiden tuki, muut palvelut).
- suunnitelmallista tilapäistä oppilaan opiskeluhuollollisten tai pedagogisten tukitoimenpiteiden toteuttamista.

Koulun loma-aikoina

Koulujen loma-aikoina suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti toteutettu kouluvalmentajatyö jatkaa lukuvuoden aikana tehtyä työtä. Esimerkiksi kouluvalmentajatyön vuosikelloa suunnitellessa loma-aikojen työskentely tulee ottaa huomioon. Tutun kouluvalmentajan pitkäjänteinen työskentely oppilaiden kanssa erityisesti siirtymä- ja nivelvaiheissa ylläpitää oppilaiden kouluun kiinnittymistä ja hyvinvointia. Se helpottaa osaltaan oppilaiden loman jälkeistä kouluun palaamista ja kouluarkeen pääsemistä.

Loma-ajan työ tulee suunnitella hyvissä ajoin yhdessä opetuksen järjestäjän, koulun rehtorin ja mahdollisten yhteistyötahojen kanssa. Näin toiminta voidaan kohdistaa koulun ja oppilaiden tarpeiden mukaan.

Kouluvalmentajatyön tavoitteet ovat samat toimintaympäristöstä ja ajankohdasta riippumatta.

Kouluvalmentaja työskentelee usein yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Siksi toimintaa suunniteltaessa on hyvä varmistaa yhteistyöhön osallistuvien tahojen yhteinen ymmärrys monista käytännön asioista, esimerkiksi vakuutukset ja turvallisuusasiat, lähiesihenkilöys erityisesti koulun lomien aikana sekä kouluvalmentajan omien loma-aikojen turvaaminen.

Tässä taulukossa on esitetty erilaisia esimerkkejä loma-ajan työskentelystä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Toiminta	Tavoite	Toteutus esimerkki	Yhteistyökumppanit, esimerkiksi
Suunnittelutyö			
Tulevan lukuvuoden suunnittelu	Materiaalien kerääminen oppilaiden tarpeiden mukaisesti.	Vuosikellon koostaminen	Koulun henkilöstö
Lukukauden toiminta ja edellisen arviointi	Oman osaamisen kehittäminen, tiedon keruu ja osaamisen jakaminen.		
Kouluun kiinnittymistä tukeva työ			
Toiminta lomien alun ja päättymisen yhteydessä	Kouluun kiinnittyminen, koulun aloittamisen tukeminen, tutustuminen koulun ympäristöön ja koulukavereihin.	Koulun alueella tapahtuvaa avointa harrastustoimintaa. Ryhmäytymispäivät tai kesäkahvila tuleville seiskoille, Ohjaamo.	Nuorisotyö Ohjaamo
Nivelvaihtely / siirtymätyö	Opintojen aloittamisen tukeminen. Oppilaiden ja vanhempien tukeminen koulun aloituksessa.	Mahdollisuuden tarjoaminen kouluun tutustumiseen kouluvalmentajan kanssa (esim. uusi oppilas, poissa olleen oppilaan koulualtistus) Tavoitettavissa oleminen ja viestittely oppilaiden kanssa.	Oppilaanohjaajat ja opiskeluhoitopalvelut
Tavoitettavissa oleminen, jalkautuminen	Arjen kohtaamiset: läsnä ja saatavilla oleminen Tiedon lisääminen kouluhyvinvoinnin teemoista. Toisiin samanikäisiin tutustumisen mahdollistaminen.	Nuorten vapaa-ajanviettopaikkoihin ja tapahtumiin jalkautuminen. Lasten ja nuorten leirit, teemapäivät ja työpajat kouluhyvinvoinnin teemoista. Huomioidaan erityisesti nuoret joita jännittää kouluun palaaminen.	Nuorisotyö, kuntien vapaa-aikapalvelut,, seurakunnat ja paikalliset yhdistykset Kunnan muut kouluvalmentajat

Linkkejä ja tukea työskentelyyn

Kouluvalmentaja ylläpitää ja vahvistaa ammatillista osaamistaan aktiivisesti. Etenkin työn suunnitteluvaiheessa on hyvä tutustua olemassa oleviin ja hyväksi havaittuihin materiaaleihin ja menetelmiin. Kouluvalmentaja voi myös antaa oppilaille tietoa keskustelu- ja oma-aputukea tarjoavista sivustoista ja sovelluksista.

Tärppejä kouluvalmentajalle

- Kiusaaminen - Kiusaaminen - Mannerheimin Lastensuojeluliitto (mll.fi)
- Mielen hyvinvointi - Ala- ja yläkoulu - MIELI ry
- Koti ja koulu - Opettajalle - Vanhempainliitto
- Oppilaiden osallisuus ja tukioppilastoiminta - Oppilaiden osallisuus - Mannerheimin Lastensuojeluliitto (mll.fi)
- Nuorten Akatemia
- Turvataitokasvatus.fi
- Tunnista ja ehkäise seksuaalista häirintää ja väkivaltaa – Uusia materiaaleja ammatillisen ja lukiokoulutuksen opiskelijoille | Opetushallitus (oph.fi)

Tärppejä nuorelle

- Sekaisin chat - Sekasin247 | Sekasin-chat // sekasin247.fi
- Nuortennetti - Lasten ja nuorten chat - Nuortennetti
- Nuorten mielenterveystalo - Tervetuloa Nuorten mielenterveystaloon!
- Netari - Etusivu - Netari
- Chillaa-sovellus

Yhteisöllinen työ

Tähän liitteeseen on koottu kouluvalmentajien hyväksi havaitsemia yhteisöllisen työn työmenetelmiä ja -toimintoja, niiden tavoitteita sekä esimerkkejä niiden toteutuksista osaamisen jakamiseksi. Osa kuvatuista toiminnoista on sekä yhteisöllistä että kohdennettua työskentelyä. Siten tässä ja seuraavassa liitteessä esitetyt taulukot muodostavat yhdessä kokonaisuuden. Valinta ja hyödyntäminen nousevat tavoitteiden, tarpeiden tai ilmiöiden kautta. Kaikkia toimintoja ei ole tarpeen toteuttaa.

Toiminta	Tavoite	Toteutus(esimerkki)
Saatavilla oleminen	Arjen kohtaamiset, matalan kynnyksen keskustelu ja kuunteleminen. Koulupäivän jatkumisen tukeminen.	Kouluvalmentaja näkyvillä ruokailuissa, välitunneilla, omassa työtilassa, kirjastossa, oppilaskunnan tiloissa tms.
Ryhmyttäminen	Tutustuminen ja vertaissuhteiden tukeminen, ryhmytyminen, läsnäolon tukeminen, yksinäisyyden ja yksin jäämisen vähentäminen.	Ryhmytymispäivät ja -tunnit muiden toimijoiden kanssa yhdessä. Jatkuva ryhmytys.
Välituntitoiminta / teemavälitunnit	Positiivinen kouluilmapiiri, vertaissuhteiden tukeminen, oppilaiden osallisuus, koulussa jaksamisen tukeminen.	Hiljainen välitunti, musavälkkä, kaverivälitunti tukioppilaiden kanssa, vertaisten toteuttamat välituntitoiminnat.
Kodin ja koulun yhteistyö	Kodin ja koulun yhteistyön tiivistäminen ja vanhempien osallisuuden lisääminen. Kouluvalmentajatoimintaan tutustuttaminen.	Vanhempainiltojen suunnittelu ja toteuttaminen yhdessä muun henkilöstön kanssa. Toteutus esim. toiminnallinen piste, hyvinvointi-info, Wilma-viestintä
Kansallisten ja paikallisten teemapäivien ja -viikkojen tempaukset ja tapahtumat	Yhteisöllisyys, ilo ja osallisuus sekä oppilaiden tietoisuuden lisääminen kouluhyvinvointia lisäävistä teemoista.	Olemassa olevien kansallisten ja koulun omien teemapäivien ja -viikkojen hyödyntäminen esim. rasminvastainen viikko, lapsen oikeuksien viikko, mielenterveysviikko ja ystävänpäivä yhdessä muiden koulun toimijoiden ja oppilaiden kanssa.
Oppilaskunta-, tukioppilas- ja kummiluokkatointa	Eri vuosiluokkien oppilaisiin tutustuminen. Yhteisöllisyyden, osallisuuden ja kouluviihtyvyyden vahvistaminen.	Rooli oppilaskunnan toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa yhdessä oppilaskuntatoimintaa ohjaavien opettajien kanssa. Tukioppilasohjaajana toimiminen.
Hyvinvointia ja arjen taitoja tukevat teematunnit	Oppilaiden tietoisuuden lisääminen omaan hyvinvointiin, kaveritaitoihin ja ihmisten yhdenvertaisuuteen/tasa-arvoisuuteen liittyvistä aiheista.	Oppitunnit yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa: tunne- ja vuorovaikutustaidot, hyvinvointi ja mielenterveys, päihde ja seksuaalivalistus. Strukturoituja menetelmiä esim. ART, FRIENDS.
After School -toiminta	Oppilaiden tarpeista lähtevä mielekkään koulupäivän jälkeinen toiminta kouluhyvinvoinnin ja koulunkäynnin tukemiseksi.	Koulupäivän jälkeisen toiminnan järjestäminen koulun tiloissa. Teemoina esim. kavereiden löytyminen, kotitehtävissä tukeminen.
Sosiaalisen median hyödyntäminen	Läsnäolo oppilaille myös somessa, tiedottaminen, ongelmilmiöiden havainnointi ja niihin puuttuminen.	Aktiivinen toiminta kunnassa käytössä olevilla kouluvalmentajan some-tiloilla. Tiedottaminen ja vuorovaikutus, mahdollisuus yksityisiin viesteihin.
Aamu- ja välipalatoiminta	Oppilaiden koulupäivän jaksamisen tukeminen, terveellisen ja säännöllisen ravinnon saannin turvaaminen.	Kahvila- ja ryhmytoiminnat, joissa tarjolla pientä evästä.

Kohdennetty työ

Tähän liitteeseen on koottu kouluvalmentajien hyväksi havaitsemia kohdennetun työn työmenetelmiä ja -toimintoja, niiden tavoitteita sekä esimerkkejä niiden toteutuksista osaamisen jakamiseksi. Osa kuvatuista toiminnoista on sekä yhteisöllistä että kohdennettua työskentelyä. Siten tässä ja seuraavassa liitteessä esitetyt taulukot muodostavat yhdessä kokonaisuuden. Valinta ja hyödyntäminen nousevat tavoitteiden, tarpeiden tai ilmiöiden kautta. Kaikkia toimintoja ei ole tarpeen toteuttaa.

Toiminta	Tavoite	Toteutus(esimerkki)
Ohjaus ja muihin palveluihin saattaminen	Oppilaan hyvinvoinnin ja koulunkäynnin tuen oikea-aikaisesti saaminen sekä sen ulottuminen myös vapaa-ajalle. Nuoren kiinnittyminen palveluun tai toimintaan.	Oppilaan tukeminen tsemppaamalla tai yhdessä menemällä tutustumaan eri palveluihin oppilaan tarpeen mukaisesti.
Ilmiötyöskentely	Koulussa, luokassa tai ryhmässä esiin nouseviin huolestuttaviin ilmiöihin (esim. päihteet, somehaasteet), puuttuminen nopeasti, huolestuttavan ilmiön leviämisen ennaltaehkäisy.	Yhdessä muiden toimijoiden kanssa sovittu kohdennettu toiminta. Esim. teematunti, info, työskentely tietyn ryhmän kanssa.
Siirtymävaihe työskentely	Oppilaiden yksilöllinen tukeminen siirtymävaiheessa, sujuva ja turvallinen koulupolku.	Keskustelut ja tutustuminen kouluun siirtyvien oppilaiden kanssa. Uusien oppilaiden kouluun ja luokkaan integroitumisen tukeminen.
Kouluun tuleminen ja siellä olemisen tukeminen	Oppilaan motivoiminen kouluun tuloon ja siellä olemiseen, kouluuntulokynnyksen madaltaminen.	Puhelimitse, viestitse tai muilla tavoin kouluun tulossa tukeminen. Koulussa vastassa oleminen koulussa sekä koulupäivässä tukeminen.
Kiusaamisen vastainen toiminta	Kiusaamisen ehkäiseminen ja tehokas puuttuminen kiusaamistilanteisiin sekä jatkuva seuranta.	Kouluilla on eri toimintamalleja esim. KiVa, Verso, Resto, K-0. Näissä kouluvalmentajalla mahdollinen rooli.
Ryhmätyöskentely	Poissaolojen ennaltaehkäiseminen, vertaissuhteiden tukeminen, sosiaalisten taitojen sekä tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu, ikätasoisten taitojen harjoittelu.	Kohdennettu oppilaiden tunne- ja kaveritaitojen harjoittelun tukeminen yhdessä opettajan kanssa, "tsemppiryhmät", kerho- ja harrastustoiminta, kohdennettujen ryhmätoimintojen järjestäminen muiden koulun toimijoiden kanssa.
Koulutyössä tukeminen	Opiskelurytmin ylläpitäminen, koulumotivaatiossa ja opintojen etenemisessä tukeminen.	Oppilaan tai oppilaiden koulutehtävien tekemisessä tukeminen, koulussa ja oppitunneilla keskittymisen ja pärjäämisen tukeminen.

Vuosikellon tueksi

Kouluvalmentajatyön vuosikello perustuu koulun ja kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia edistäviin suunnitelmiin. Kouluvalmentajan vuosikello hahmottaa sekä lukuvuoden että koulujen loma-ajan työskentelyä että yhteistä työtä ja työskentelyn konkretiaa. Vuosikelloa suunnitellessaan kouluvalmentaja osallistaa oppilaat ja ydinyhteistyökumppanit oman työnsä suunnitteluun. Vuosikellon teemoja ja sisältöjä sekä sykliä tarkastellaan kunkin kunnan, koulun ja kouluvalmentajatyön tarpeen mukaisesti.

Heinäkuu (kouluvalmentajan mahdollinen kesäloma)

Materiaalien valmistaminen

Kouluun sitouttavaa kesätoimintaa yhdessä paikallisten toimijoiden kanssa

Elokuu

Ennen koulujen alkua kouluun kiinnittävää toimintaa koulun ympäristössä

Oppilaiden vastaanottaminen, koulun aloittamisen kynnyksen madaltaminen

Ryhmäyttämisen aloittaminen yhteistyössä henkilöstön kanssa

Oppilaiden osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen

Vanhempien tietoisuuden lisääminen kouluvalmentajatyöstä ja kouluhyvinvoinnista

Syyskuu

Ryhmäyttämisen jatkuu (läpi lukuvuoden)

Koulun ja luokkien tarpeiden kartoittaminen yhdessä sovitulla tavalla

Paikallisen koulujen loma-ajan toiminnan huomioiminen ja siitä tiedottaminen

Lokakuu

Syysloman kouluun kiinnittävä toiminta yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa

Kouluun paluun tukeminen loman jälkeen yhteistyössä henkilöstön kanssa

Marraskuu

Paikallisen koulujen loma-ajan toiminnan huomioiminen ja siitä tiedottaminen

Mielen hyvinvoinnin huomioiminen

Joulukuu

Joululoman kouluun kiinnittävä toiminta yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa

Yhteisöllisyyden huomioiminen

Tammikuu

Loman jälkeinen kouluun paluun tukeminen yhteistyössä henkilöstön kanssa

Paikallinen koulujen loma-ajan toiminnan huomioiminen ja siitä tiedottaminen

Kaveritaitojen huomioiminen

Helmikuu

Talviloman kouluun kiinnittävä toiminta yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa

Loman jälkeinen kouluun paluun tukeminen yhteistyössä henkilöstön kanssa

Oppilaiden tulevaisuuden suunnitelmien vahvistaminen

Maaliskuu

Kesätoiminnan suunnittelun käynnistäminen oppilaita osallistaen

Paikallinen koulujen loma-ajan toiminnan huomioiminen ja siitä tiedottaminen

Huhtikuu

Alakoulun nivelvaihe esim. 6. lk: yläkoulu- ja muut tutustumiset, vanhempainillat ja tutustumiset

Kouluvalmentajan kesätoiminnan tarpeen kartoitus ja suunnittelu yhdessä koulun henkilöstön kanssa

Toukokuu

Yläkoulun nivelvaihe esim. 9. lk erityinen huomioiminen yhteistyössä Ohjaamon, opinto-ohjaajan ym. kanssa

Paikallisesta kesätoiminnasta tiedottaminen

Kesäkuu

Kouluun kiinnittymistä ylläpitävää toimintaa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa

Materiaalien valmistaminen

Seuraavan lukuvuoden yhteistyön suunnittelemine

Koulun oma sivu

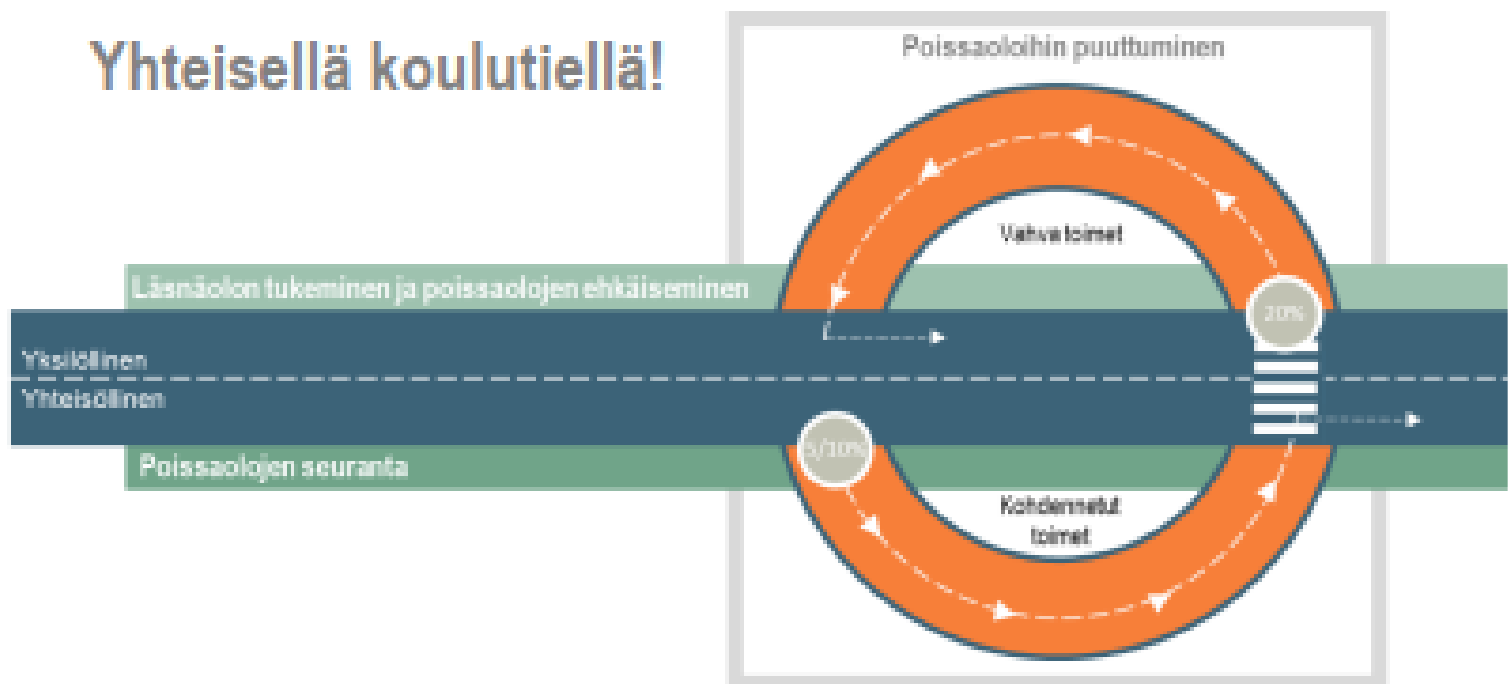
Tämä nelikenttä on tarkoitettu kouluvalmentajan täytettäväksi yhdessä esihenkilön, koulun henkilökunnan ja ydinyhteistyökumppaneiden kanssa.

Koulu voi hyödyntää tätä liitettä tarpeen mukaan. Nelikentän tarkoitus on toimia työkaluna kouluvalmentajan tehtävänkuvan jäsentämisessä. Työkalussa huomioidaan kunnan, koulun ja oppilaiden tarpeet sekä olemassa olevat resurssit ja hyvät käytänteet. Myös kehittämistarpeet kirjataan.

KOULUVALMENTAJAN TEHTÄVÄT	YHTEISTYÖTOIMIJAT
TYÖSKENTELYTAVAT	TARPEET JA KEHITTÄMINEN

Kouluvalmentajalla on merkittävä rooli poissaolojen ennaltaehkäisemisessä.

Yhteisellä koulutiellä!

Ennalta ehkäiseminen

Vahvistetaan läsnäoloa tukevaa koulun toimintakulttuuria, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Tuetaan ja arvostetaan hyviä oppilaiden ja opettajien välisiä suhteita. Vahvistetaan hyvää vuorovaikutusta ja yhteistyötä kodin kanssa. Vahvistetaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Huomioidaan ja poistetaan yleisimmät osallistumisen esteet. Taataan turvallinen oppimisympäristö ja ehkäistään kiusaamista. Ymmärretään poissaolojen merkitys oppimisen ja hyvinvoinnin riskitekijänä. Seurataan poissaoloja suunnitelmallisesti yksilö- ja ryhmätasolla.

5/10%
→ 20 %

Kohdennetut toimet

- Yhteisöllisten toimien vahvistaminen
- Pedagogisten tukitoimien tarkistaminen
- Ohjaus opiskeluhoitopalveluihin
- Monialaisen yhteistyön käynnistäminen

Selvitetään poissaolojen taustasyitä. Tarkastetaan oppimisen tuen taso ja toimenpiteet sekä yksilökohtaisen opiskeluhoollon tuki

20% →

Vahvat toimet

Vahvistetaan yksilökohtaista tukea ja hoitoa. Mahdollistetaan joustavat opetusjärjestelyt ja riittävä pedagoginen tuki.

Sovitaan kodin, koulun ja koulun ulkopuolisten toimijoiden koordinoidusta yhteistyöstä